

Як вирватися зі щупалець злочинного кракена

Латинська Америка – під контролем наркокартелів. З допомогою нової стратегії континент хоче покласти край пануванню мафії.

Наркотики – зазвичай незручна тема, якої лідери країн Латинської Америки уникають, як можуть. З цією темою пов'язано багато економічних і безпекових інтересів, тож якщо хтось зайде занадто далеко у своїх міркуваннях, то має всі шанси на серйозні прорахунки. Однак нещодавно президенти Колумбії Густаво Петро та Мексики Андрес Мануель Лопес Обрадор озвучили цю тему під час регіональної зустрічі в колумбійському місті Калі. Там було ухвалено програмний документ, який Латинська Америка хоче представити на міжнародному саміті з питань наркотиків у 2025 році. Делегати з 19 країн Латинської Америки та Карибського басейну підписали підсумкову декларацію, яка передусім накладає більшу відповідальність на країни-споживачі – не лише у фінансовому контексті, а й зокрема за рахунок серйознішого контролю, щоб зупинити торгівлю зброєю з Глобальної Півночі.

Замість репресій варто зосередитися насамперед на структурних причинах проблеми та розглянути такі заходи, як боротьба з бідністю, заявили Петро та Лопес Обрадор, які вважають себе борцями за знедолених. «Ми маємо покласти край цій катастрофічній політиці, де вся провина покладається на фермерів, які вирощують коку. Розвинені країни мають поставити собі запитання, чому в їхніх суспільствах люди вживають стільки наркотиків, що доводять себе до смерті», – сказав Петро. Лопес Обрадор скористався міжнародною платформою для просування своєї суперечливої політики зближення зі злочинцями. Він вимагав звернути увагу на соціальні проблеми та надати молодим людям привабливі можливості отримання освіти та професійної підготовки.

*Численні арабські й
азійські країни досі*

Попри протести у власній країні,
прихильники жорсткої політики у
Міністерстві оборони США, Агентстві з

*мають неприємні
спогади про опіумні
війни британських
колонізаторів, тож
проводять жорстку
політику*

боротьби з наркотиками та Республіканській партії непохитно тримаються за невдачу війну з наркотиками. Солідарність між Петро та Лопесом Обрадором зокрема пов'язана з тим, що ці групи в уряді США нещодавно відкрито погрожували військовим втручанням у Мексику, якщо місцевий уряд не впорається з проблемою наркотиків.

До речі, прихильники такої політики в цьому не єдині. Вони можуть розраховувати на підтримку численних арабських та азійських країн, які досі мають неприємні спогади про опіумні війни британських колонізаторів, тож проводять жорстку політику. У 2025 році ці країни навряд чи переконає ідея «цілуватися, а не стріляти». Тож Латинська Америка мусить вже зараз взятися за роботу та представити послідовну стратегію боротьби з наркотиками.

Поточна політика не працює

За десять років, що минули після Саміту Америк у Картахені, змін відбулося небагато. Організація американських держав (ОАД) розробила стратегію, що включала не лише добре відомі ідеї (зокрема посилення співпраці поліції, боротьбу з корупцією та відмиванням грошей, а також реалізацію соціальних програм для молоді та фермерів), а й, наприклад, легалізацію марихуани – підхід, якого відтоді дотримуються Канада та все більше американських штатів. У Латинській Америці вісім країн або декриміналізували марихуану, або легалізували її для медичного використання. Проте рекреаційне вживання марихуани дозволене тільки в Мексиці та Уругваї.

Дерегуляція марихуани дозволяє багатьом її споживачам уникнути суворих тюремних вироків і потрапляння у злочинний світ. Але це не розв'язало проблему організованої злочинності, яка проникає у США. Найкращі приклади – Мексика та Уругвай, обидві країни охоплені насильством. У Мексиці у 2022 році 25 із 100 тис. людей померли насильницькою смертю; в Уругваї таких було «лише» одинадцять, але це все одно рекордно високий показник. Інші досі мирні країни регіону (де марихуана заборонена або дозволена лише для медичного використання), такі як Еквадор і Коста-Ріка, також вимушені боротися з різким зростанням кількості жорстоких злочинів.

Недостатньо ефективною виявилася не тільки політика легалізації, а й політика заміни сільськогосподарських культур – другий стовп

альтернативної політики у сфері наркотиків, яку європейські й американські організації просувають вже 20 років. Мета такої політики – просувати вирощування й обробку альтернативних сільськогосподарських культур у регіонах з високим рівнем нарковиробництва, щоб заохочувати фермерів, які вирощують коку, перейти на легальні рослини. Цей пункт також включений до Колумбійської мирної угоди 2016 року. Політика заміни не спрацювала. Наразі Колумбія – країна з найбільшою площею вирощування коки (230 тис. гектарів) та найвищим рівнем виробництва кокаїну (1700 тонн у 2022 році).

Ця невдача пов'язана з економічними причинами: історично за продаж коки можна заробити значно більше, ніж за інші сільськогосподарські продукти. На плантаціях коки збирачі за тиждень заробляють стільки ж, скільки за місяць на збиранні кави. Куш коки невибагливий, а листя можна збирати кілька разів на рік. Крім того, кримінальний ланцюжок поставок функціонує злагоджено, а дилери особисто приходять на ферми. А ось транспортування та подальша обробка легальних продуктів пов'язані з численними перешкодами: нестачею інфраструктури, низькими ринковими цінами та занадто коротким політичним горизонтом планування.

Складність пошуку рішень у мінливих обставинах

На саміті лишилося багато нерозв'язаних питань у тому, що саме потрібно змінити. Міністр юстиції в уряді Петро, Нестор Осуна, представив нову національну політику з питань наркотиків, розроблену на десять років, але в ній практично не представлено нових ідей, за винятком хіба що міжнародних кліматичних фондів, які мають на меті спонукати фермерів вкладатись у відновлення і захист лісів. Однак незрозуміло, чи це окупиться і чи буде така політика запобігання успішною. Точно зрозуміло, що для того, щоб взяти під контроль спрута злочинності в Латинській Америці, потрібно застосувати набагато жорсткішу юридичну, політичну та економічну зброю.

За даними Управління ООН з наркотиків і злочинності (UNODC), у 2021 році понад 296 мільйонів людей вживали заборонені речовини, що на 23 відсотки більше, ніж за попереднє десятиліття. Латинська Америка стала одним з основних центрів міжнародної злочинності. На континенті діють усі міжнародні актори, від китайських тріад до італійської Ндрангети та албанської мафії. Вже

давно не йдеться виключно про кокаїн з Південної Америки, який перевозять у США, зараз також використовують синтетичний опіоїд фентаніл. Дедалі більша частина кокаїну надходить до Європи чи Азії та Океанії, де вища маржа прибутку.

*Торгівля наркотиками
вже перестала бути
єдиним напрямком
діяльності мафії, а
бізнес-модель вже не
ґрунтується на сімейних
групах з «хрещеними
батьками»*

Ті, хто все ще уявляють цю сферу під контролем «хрещених батьків», таких, як Пабло Ескобар з картелю Медельїн або Чапо Гусман з картелю Сіналоа, застрягли в минулому. За останнє десятиліття до них приєдналися десятки нових злочинних діячів, як-от жахливий венесуельський злочинний синдикат El Tren de Aragua, який після кризи біженців почав діяти на всьому Південноамериканському континенті й займається не лише наркотиками, а й проституцією. Також є «Клан дель Гольфо» в Колумбії, який заробляє гроші не тільки на наркотиках, але – не менше – й на «митах», що стягують з мігрантів, які перетинають Дар'єнські джунглі між Колумбією та Панамою. І жорстока бразильська Família do Norte, яка, зокрема, розвинула під себе амазонський маршрут, яким кокаїн з Перу та Колумбії доставляється до портів північної Бразилії, а звідти – до Європи.

Торгівля наркотиками вже перестала бути єдиним напрямком діяльності мафії, а бізнес-модель вже не ґрунтується на сімейних групах з «хрещеними батьками». Сьогоднішні мексиканські картелі – це скоріше франшиза, яка складається з багатьох різних осередків, що вільно взаємодіють між собою. Якщо якийсь осередок видалити, на його місці дуже скоро постане інший. Вже багато років їм платять не грошима, а відсотком партії наркотиків. Така підвищена пропозиція призводить до значного зростання споживання наркотиків у транзитних країнах, особливо в Мексиці.

Ці осередки діють під «захистом» картелю, але натомість вони мають сплачувати ліцензійну плату – частку свого злочинного доходу. Через це почали швидко розвиватися галузі, які зараз стають мішенню злочинців: нелегальне перевезення людей (мігрантів), захисний рекет (агробізнес), викрадення, дитяча проституція, контрабанда бензину, піратство продуктів, торгівля органами та напади на вантажівки і вантажні кораблі. Можливості безмежні.

Довгі звивисті щупальця організованої злочинності

З організованою злочинністю боротися важко, бо вона об'єднана у глобальну мережу та приєднана до легального потоку товарів. Наприклад, кокаїн проходить тими ж маршрутами, що й світова торгівля, і до Європи його доставляють контейнерними суднами. Речовини, які використовуються для виробництва фентанілу в Мексиці, надходять кораблями з Китаю, часто маскуючись під легальний імпорт від фармацевтичних компаній. Через це й сталося різке зростання насильницької злочинності, особливо в таких портових містах, як Гуаякіль в Еквадорі, Пуерто-Лімон в Коста-Ріці та Амстердам в Нідерландах.

Нелегальні кошти відмиваються у підставних компаніях у Делавері, Панамі та Андоррі або через грошові перекази, замасковані під готівкові перекази від мігрантів до їхніх рідних країн. За оцінками мексиканського аналітичного центру Signos Vitales, 7,5 відсотка грошових переказів до Мексики мають кримінальне походження. Політика санкцій США проти таких країн, як Венесуела, підживлює ці злочинні канали. Корумповані посередники, такі як Алекс Сааб, ордер на арешт якого видали кілька країн, створили глобальні мережі, що дозволяють незаконним режимам проводити імпорт і експорт та відмивати гроші. Наприклад, Сааб уклав угоду з Туреччиною, згідно з якою частина венесуельського золота переробляється в обмін на харчові продукти. Видобуток золота у Венесуелі перебуває в руках колумбійських партизанів і корумпованих венесуельських військових. Частина злочинних прибутків реінвестується в інший незаконний бізнес, як-от розвідка золота чи дорогоцінного каміння, наприклад, нефриту та смарагдів, а також торгівля цінною деревиною та екзотичними тваринами з тропіків. Руйнування довкілля в Латинській Америці також значною мірою пов'язано зі злочинною діяльністю.

Значна присутність організованої злочинності в суспільствах Латинської Америки є однією з найбільших, найсерйозніших загроз для демократій у цих

У політику та служби безпеки також дедалі більше проникають злочинці. Не минає й тижня, щоб десь у Латинській Америці якогось посадовця не викрили як співучасника мафії. Останній випадок – бразильський генерал і міністр безпеки штату Амазонас Карлос Альберто Мансур. В Еквадорі наркобарони вбили кандидата в президенти. У Мексиці, Гватемалі, Гондурасі, Перу та Колумбії місцеві політики, які відмовляються від корупції, платять за це

країнах

кров'ю. Численні села в цих країнах перебувають під владою мафії, іноді роками. Гроші, здобуті нелегальним шляхом, вкладаються в політичні кампанії, створюються стрімкі політичні кар'єри, а під контролем злочинності опиняються цілі країни. Наприклад, Парагваєм з 2013 до 2018 року правив Орасіо Картес, засуджений контрабандист, дядько якого був відомим торговцем наркотиками. У Болівії правляча соціалістична партія MAS також глибоко пов'язана з наркомафією та нелегальним видобутком золота.

Така значна присутність організованої злочинності в суспільствах Латинської Америки є однією з найбільших, найсерйозніших загроз для демократій у цих країнах. Політики заміни, легалізації чи виплати коштів за збереження клімату бідним фермерам недостатньо. А мілітаризація стала б випадком, коли лисиця охороняє курник. Потрібна узгоджена, міждисциплінарна міжнародна відсіч злочинності, і Європейський союз має цьому сприяти – насамперед виходячи із власних інтересів.

Переклад з англійської Наталії Прусенко

Сандра Вайс

Mexico

Сандра Вайс (Sandra Weiss) – політолог і колишній дипломат. До 1999 року вона була редактором інформаційного агентства AFP. Як вільний кореспондент Латинської Америки, вона публікує свої статті також у газетах Die Zeit і Die Welt.

